

บันทึกหลักการและเหตุผลประกอบ

ร่างพระราชบัญญัติการรับรองอัตลักษณ์ทางเพศสภาพ พ.ศ.

หลักการ

ให้มีกฎหมายว่าด้วยการรับรองอัตลักษณ์ทางเพศสภาพ พ.ศ.

เหตุผล

โดยที่ปัจจุบันการรับรองสถานภาพทางกฎหมายของบุคคลในประเทศไทย ตั้งอยู่บนพื้นฐานของระบบสองเพศที่จำแนกออกเป็นเพียงเพศชายและเพศหญิง จึงทำให้บุคคลที่มีอัตลักษณ์ทางเพศสภาพ การแสดงออกทางเพศสภาพ และคุณลักษณะทางเพศ ที่ไม่สอดคล้องกับบรรทัดฐานของสังคมไม่อาจได้รับการรับรองเพศสภาพตามเจตจำนงของตนเองได้ ก่อปรกับการขาดบทบัญญัติของกฎหมายในเรื่องดังกล่าว ทำให้กลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ ยังคงถูกเลือกปฏิบัติจากรัฐและสังคมอย่างต่อเนื่อง จึงสมควรให้มีกฎหมายว่าด้วยการรับรองอัตลักษณ์ทางเพศสภาพ เพื่อรับรองสิทธิในการกำหนดเจตจำนงทางเพศสภาพของบุคคล รวมถึงกำหนดหลักเกณฑ์และผลทางกฎหมายของการรับรองอัตลักษณ์ทางเพศสภาพตามลักษณะเฉพาะของบุคคล ตลอดจนมาตรการและกลไกป้องกันการเลือกปฏิบัติต่อบุคคล เพราะเหตุแห่งเพศสภาพ และบทลงโทษหากมีการฝ่าฝืนบทบัญญัติของกฎหมายฉบับนี้ ทั้งนี้ เพื่อให้การรับรองอัตลักษณ์ทางเพศสภาพของบุคคลเป็นไปโดยสอดคล้องกับเจตจำนงของบุคคล อันเป็นการยกระดับความคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในประเทศไทยให้สอดคล้องกับมาตรฐานการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในระดับสากลได้อย่างแท้จริง จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

ร่าง
พระราชบัญญัติ
การรับรองอัตลักษณ์ทางเพศสภาพ
พ.ศ.

.....
.....
.....

.....

โดยที่เป็นการสมควรมีกฎหมายว่าด้วยการรับรองอัตลักษณ์ทางเพศสภาพ

พระราชบัญญัตินี้มีบทบัญญัติบางประการเกี่ยวกับการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล
ซึ่งมาตรา ๒๖ ประกอบกับมาตรา ๒๘ มาตรา ๒๙ มาตรา ๓๓ มาตรา ๔๓ และมาตรา ๔๘ ของรัฐธรรมนูญ
แห่งราชอาณาจักรไทย บัญญัติให้กระทำได้โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

เหตุผลและความจำเป็นในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลตามพระราชบัญญัตินี้
เพื่อให้การรับรองอัตลักษณ์ทางเพศสภาพเป็นไปโดยสอดคล้องกับเจตจำนงของบุคคล และเป็นการคุ้มครองสิทธิ
และเสรีภาพของบุคคลตามรัฐธรรมนูญ ซึ่งการตราพระราชบัญญัตินี้สอดคล้องกับเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๒๖
ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยแล้ว

.....
.....

มาตรา ๑ พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า “พระราชบัญญัติการรับรองอัตลักษณ์ทางเพศสภาพ
พ.ศ.”

มาตรา ๒ พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับเมื่อพ้นกำหนดหนึ่งร้อยแปดสิบวันนับแต่วันประกาศ
ในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา ๓ ในพระราชบัญญัตินี้
“เพศสภาพ” หมายความว่า เพศทางสังคมที่กำหนดโดยเจตจำนงของบุคคลซึ่งอาจไม่สอดคล้อง
กับคุณลักษณะทางเพศก็ได้

“อัตลักษณ์ทางเพศสภาพ” หมายความว่า การกำหนดเพศสภาพตามความรู้สึภายในของบุคคล ในการเป็นหญิงหรือเป็นชาย หรือเพศสภาพอื่น โดยอาจไม่สอดคล้องกับคุณลักษณะทางเพศก็ได้

“คุณลักษณะทางเพศ” หมายความว่า ลักษณะทางกายภาพและทางชีวภาพที่เกี่ยวข้องกับ เพศสรีระ เช่น อวัยวะเพศ กายวิภาคศาสตร์ทางเพศ และระบบสืบพันธุ์ โครโมโซม ฮอร์โมน หรือลักษณะร่อง ในทางกายภาพที่ปรากฏขึ้นในช่วงวัยเจริญพันธุ์

“บุคคลอินเตอร์เซ็กส์” หมายความว่า ผู้ที่มีคุณลักษณะทางเพศที่ไม่สามารถระบุได้อย่างชัดเจนว่า เป็นหญิงหรือเป็นชาย ซึ่งอาจมีลักษณะที่เข้าข่ายทั้งหญิงและชาย หรือไม่เข้าข่ายทั้งหญิงหรือชาย โดยปรากฏ ทางกายภาพ เช่น อวัยวะเพศ ไปจนถึงลักษณะทางชีวภาพซึ่งสามารถตรวจพบได้ด้วยกระบวนการทางการแพทย์ เช่น โครโมโซมหรือฮอร์โมน ทั้งนี้ อาจปรากฏตั้งแต่แรกเกิดหรือในภายหลังก็ได้

“บุคคลที่ไม่นิยามตนในระบบทวิเพศ” หมายความว่า บุคคลที่กำหนดอัตลักษณ์ทางเพศสภาพ ของตนเองซึ่งมิใช่เพศชายและเพศหญิง

“นายทะเบียน” หมายความว่า นายทะเบียนตามกฎหมายว่าด้วยการทะเบียนราษฎร

มาตรา ๔ ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้ ทั้งนี้ ในส่วนที่เกี่ยวกับหน้าที่และอำนาจของตน

ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ รัฐมนตรีว่าการ กระทรวงมหาดไทย และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข มีอำนาจออกประกาศ เพื่อปฏิบัติการให้เป็นไปตาม พระราชบัญญัตินี้

ประกาศนั้น เมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้

หมวด ๑

สิทธิในการกำหนดเจตจำนงทางเพศสภาพ

มาตรา ๕ บุคคลมีสิทธิในการกำหนดเจตจำนงทางเพศสภาพ ดังต่อไปนี้

- (๑) สิทธิที่จะได้รับการรับรองอัตลักษณ์ทางเพศสภาพ
- (๒) สิทธิในการพัฒนาตนเองอย่างอิสระ เพื่อให้สอดคล้องกับอัตลักษณ์ทางเพศสภาพของตน
- (๓) สิทธิในการได้รับการปฏิบัติอย่างสอดคล้องกับเพศสภาพของตนเอง
- (๔) สิทธิในชีวิตและร่างกายของตนรวมถึงอิสระในการกำหนดคุณลักษณะทางเพศ

มาตรา ๖ บุคคลจะต้องไม่ถูกบังคับให้เข้าสู่กระบวนการรักษาทางการแพทย์ไม่ว่าจะเป็น วิธีการผ่าตัดเปลี่ยนเพศทั้งหมดหรือบางส่วน รวมถึงการรักษาด้วยวิธีการใช้ฮอร์โมน วิธีการรักษาทางจิตวิทยา หรือทางการแพทย์อื่นใด เพื่อเป็นเงื่อนไขในการรับรองอัตลักษณ์ทางเพศสภาพตามพระราชบัญญัตินี้

หมวด ๒

การรับรองอัตลักษณ์ทางเพศสภาพ

มาตรา ๗ บุคคลที่จะขอรับรองอัตลักษณ์ทางเพศสภาพได้ ต้องมีเอกสารรับรองความพร้อมที่จะดำรงชีวิตต่อไปในอัตลักษณ์ทางเพศสภาพที่จะขอรับรอง ทั้งนี้ หลักเกณฑ์ วิธีการ และแบบรับรอง ให้เป็นไปตามที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขประกาศกำหนด

มาตรา ๘ บุคคลที่มีอายุครบสิบแปดปีบริบูรณ์มีสิทธิในการยื่นคำขอพร้อมเอกสารรับรองตามมาตรา ๗ ต่อนายทะเบียนเพื่อรับรองอัตลักษณ์ทางเพศสภาพ ไม่ว่าจะเป็นเพศสภาพชาย เพศสภาพหญิง หรือบุคคลที่ไม่นิยามตนในระบบทวิเพศ ให้สอดคล้องกับอัตลักษณ์ทางเพศสภาพตามเจตจำนงของตนได้

ในกรณีบุคคลอายุต่ำกว่าสิบแปดปีบริบูรณ์ประสงค์จะยื่นคำขอตามวรรคหนึ่ง จะต้องได้รับความยินยอมจากผู้แทนโดยชอบธรรมด้วย ในกรณีที่ผู้แทนโดยชอบธรรมไม่ให้ความยินยอม หรือผู้แทนโดยชอบธรรมไม่อาจให้ความยินยอมได้ หรือไม่มีผู้แทนโดยชอบธรรม ให้พนักงานอัยการยื่นคำร้องต่อศาลเยาวชนและครอบครัวที่มีเขตอำนาจเป็นผู้ชี้ขาด โดยศาลจะต้องคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของบุคคลนั้นเป็นสำคัญ

ในกรณีที่บุคคลซึ่งเคยยื่นคำขอและได้รับการรับรองอัตลักษณ์ทางเพศสภาพตามวรรคหนึ่ง หรือวรรคสอง แล้วแต่กรณี มาแล้ว มีความประสงค์จะขอให้รับรองอัตลักษณ์ทางเพศสภาพของตนใหม่ ให้ยื่นคำร้องต่อศาลเยาวชนและครอบครัว เพื่อให้ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ยื่นคำขอต่อนายทะเบียน เพื่อขอรับรองอัตลักษณ์ทางเพศสภาพใหม่ได้

ทั้งนี้ หลักเกณฑ์ วิธีการยื่นคำขอ และแบบคำขอ ให้เป็นไปตามที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยประกาศกำหนด

มาตรา ๙ ให้กงสุลไทยหรือข้าราชการสถานทูตไทยหรือข้าราชการประจำส่วนราชการของกระทรวงการต่างประเทศที่เรียกชื่ออย่างอื่นที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศแต่งตั้งให้เป็นนายทะเบียน มีหน้าที่รับผิดชอบการรับรองอัตลักษณ์ทางเพศสภาพของบุคคลที่มีขึ้นนอกราชอาณาจักรสำหรับผู้มีสัญชาติไทย

มาตรา ๑๐ เมื่อนายทะเบียนได้รับคำขอและเอกสารรับรองตามมาตรา ๗ แล้ว ต้องดำเนินการและออกใบรับรองอัตลักษณ์ทางเพศสภาพให้แล้วเสร็จภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่รับคำขอ

ทั้งนี้ ใบรับรองอัตลักษณ์ทางเพศสภาพให้เป็นไปตามที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยประกาศกำหนด

เมื่อนายทะเบียนออกใบรับรองอัตลักษณ์ทางเพศสภาพตามวรรคหนึ่งแล้วให้ดำเนินการแก้ไขข้อมูลของผู้ที่ได้รับการรับรองอัตลักษณ์ทางเพศสภาพในทะเบียนประวัติราษฎรภายในเวลาสิบห้าวัน

หมวด ๓

การรับรองอัตลักษณ์ทางเพศสภาพของบุคคลอินเตอร์เซ็กส์

มาตรา ๑๑ บุคคลอินเตอร์เซ็กส์มีสิทธิได้รับการระบุคุณลักษณะทางเพศในสูติบัตรว่าเป็นอินเตอร์เซ็กส์ และให้ถือว่าบุคคลอินเตอร์เซ็กส์มีเพศสภาพเป็นบุคคลที่ไม่นิยามตนในระบบทวิเพศจนกว่าบุคคลดังกล่าวจะแสดงเจตนาใช้สิทธิที่จะได้รับการรับรองอัตลักษณ์ทางเพศสภาพตามพระราชบัญญัตินี้

มาตรา ๑๒ บุคคลอินเตอร์เซ็กส์มีสิทธิที่จะได้รับการรับรองอัตลักษณ์ทางเพศสภาพตามที่กำหนดหลักเกณฑ์ไว้ในหมวด ๒ ของพระราชบัญญัตินี้

มาตรา ๑๓ ห้ามมิให้ผ่าตัดเพื่อกำหนดคุณลักษณะทางเพศและหรือใช้กระบวนการผ่าตัดในการแทรกแซงคุณลักษณะทางเพศของบุคคลอินเตอร์เซ็กส์จนกว่าบุคคลนั้นจะสามารถให้ความยินยอมได้ด้วยตนเองภายใต้การรับทราบข้อมูลและความเสี่ยงโดยรอบด้านอย่างเพียงพอ เว้นแต่กรณีที่น่าจะเป็นอันตรายต่อชีวิตหรือเป็นอันตรายอย่างร้ายแรงต่อสุขภาพของบุคคลนั้น

ในกรณีบุคคลอินเตอร์เซ็กส์ที่มีอายุต่ำกว่าสิบแปดปีบริบูรณ์ มีความประสงค์จะเข้าสู่กระบวนการผ่าตัดเพื่อกำหนดคุณลักษณะทางเพศ การผ่าตัดดังกล่าวจะต้องได้รับความยินยอมจากบุคคลนั้นและผู้แทนโดยชอบธรรม ในกรณีที่ผู้แทนโดยชอบธรรมไม่ให้ความยินยอม หรือผู้แทนโดยชอบธรรมไม่อาจให้ความยินยอมได้ หรือไม่มีผู้แทนโดยชอบธรรม ให้พนักงานอัยการยื่นคำร้องต่อศาลเยาวชนและครอบครัวที่มีเขตอำนาจเป็นผู้ชี้ขาด ทั้งนี้ ให้คำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของบุคคลนั้นเป็นสำคัญ

การผ่าตัดเพื่อกำหนดคุณลักษณะทางเพศของบุคคลอินเตอร์เซ็กส์ตามวรรคหนึ่งและวรรคสองให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ของแพทยสภาเพื่อการนั้น

หมวด ๔

สิทธิในการพัฒนาตนเองอย่างอิสระเพื่อให้สอดคล้องกับอัตลักษณ์ทางเพศสภาพของตน

มาตรา ๑๔ บุคคลมีสิทธิในการพัฒนาตนเองอย่างอิสระเพื่อให้สอดคล้องกับอัตลักษณ์ทางเพศสภาพของตน โดยการเข้าถึงได้รับบริการด้านสุขภาวะทางเพศ สิทธิได้รับคำปรึกษาทางด้านจิตวิทยา และได้รับการสนับสนุนเกี่ยวกับการใช้วิธีทางการแพทย์เพื่อยืนยันเพศสภาพ

สิทธิในการได้รับความช่วยเหลือและบริการด้านสุขภาวะทางเพศ ให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ กฎหมายว่าด้วยการประกันสังคม กฎหมายเกี่ยวกับสวัสดิการรักษายาบาลของข้าราชการ พนักงาน ลูกจ้าง และผู้ปฏิบัติงานในหน่วยงานของรัฐ และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องกับหลักประกันสุขภาพและสิทธิสวัสดิการ

หมวด ๕

สิทธิและหน้าที่ของบุคคลที่ได้รับการรับรองอัตลักษณ์ทางเพศสภาพ

มาตรา ๑๕ ภายใต้บังคับหมวด ๕ แห่งพระราชบัญญัตินี้ บุคคลมีสิทธิและหน้าที่ตามเพศสภาพที่ได้รับการรับรองอัตลักษณ์ทางเพศสภาพตามพระราชบัญญัตินี้

มาตรา ๑๖ การรับรองอัตลักษณ์ทางเพศสภาพตามพระราชบัญญัตินี้ ย่อมไม่กระทบกระเทือนต่อสิทธิ หน้าที่ และสถานะทางกฎหมาย ดังต่อไปนี้

(๑) สถานะและความสัมพันธ์ระหว่างบิดา มารดา และบุตร ตามกฎหมายที่มีอยู่ก่อนการรับรองอัตลักษณ์ทางเพศสภาพ

(๒) สถานะความเป็นคู่สมรสที่มีอยู่ก่อนการรับรองอัตลักษณ์ทางเพศสภาพ เว้นแต่คู่สมรสจะตกลงกันเป็นอย่างอื่น

(๓) สิทธิและหน้าที่ในฐานะผู้รับพินัยกรรม

มาตรา ๑๗ บุคคลที่ได้รับการรับรองอัตลักษณ์ทางเพศสภาพมีสิทธิขอแก้ไขเพิ่มเติมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเพศสภาพในเอกสารเพื่อยืนยันเพศสภาพของตน

บุคคลตามวรรคหนึ่งมีสิทธิขอเอกสารที่ระบุอัตลักษณ์ทางเพศสภาพให้สอดคล้องกับคุณลักษณะทางเพศก็ได้

ในกรณีที่ต้องใช้เครื่องหมายระบุเพศสภาพในเอกสาร ให้ระบุดังต่อไปนี้

(๑) เอกสารภาษาไทย ให้ใช้ “หญิง” “ชาย” หรือ “ไม่ระบุ” แล้วแต่กรณี

(๒) เอกสารภาษาอังกฤษ หญิง ให้ใช้ “F” ชาย ให้ใช้ “M” หรือไม่ระบุ ให้ใช้ “X” แล้วแต่กรณี

มาตรา ๑๘ บุคคลมีสิทธิใช้คำนำหน้านามที่สอดคล้องกับอัตลักษณ์ทางเพศสภาพของตน ทั้งนี้ เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น

มาตรา ๑๙ บุคคลมีสิทธิได้รับบริการด้านการดูแลสุขภาพตามคุณลักษณะทางเพศของตนเอง

มาตรา ๒๐ บุคคลที่สามารถตั้งครรภ์และให้กำเนิดบุตรได้ หากภายหลังได้รับการรับรองอัตลักษณ์ทางเพศสภาพตามพระราชบัญญัตินี้แล้วยังคงมีสิทธิเช่นเดียวกับบุคคลซึ่งสามารถตั้งครรภ์และให้กำเนิดบุตร รวมถึงการยุติการตั้งครรภ์ตามกฎหมาย

มาตรา ๒๑ บุคคลมีสิทธิลาเพื่อเข้าสู่กระบวนการใช้วิธีทางการแพทย์เพื่อยืนยันเพศสภาพตามความจำเป็น โดยหวังผลให้เปลี่ยนร่างกายและจิตใจเพื่อให้สอดคล้องกับเพศสภาพ
หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการลาตามวรรคหนึ่งให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น

หมวด ๖

มาตรการและกลไกป้องกันการเลือกปฏิบัติ

มาตรา ๒๒ ห้ามมิให้หน่วยงานของรัฐและเอกชนกำหนดหลักเกณฑ์ กฎ ระเบียบ หรือวิธีปฏิบัติใด ที่มีผลต่อการจำกัดหรือควบคุมการใช้สิทธิตามอัตลักษณ์ทางเพศสภาพของบุคคล ตลอดจนการตีความ และการบังคับใช้หลักเกณฑ์ใดจะต้องเป็นไปโดยเคารพต่อการแสดงออกทางเพศสภาพ อัตลักษณ์ทางเพศสภาพ และคุณลักษณะทางเพศของบุคคล

ในกรณีเพื่อขจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิและเสรีภาพได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่น หรือเพื่อคุ้มครองสวัสดิภาพและความปลอดภัย หรือเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมและเหมาะสมกับความแตกต่างด้านคุณลักษณะทางเพศ หรือมีเหตุผลอันชอบธรรมอื่น หน่วยงานของรัฐและเอกชนอาจกำหนดหลักเกณฑ์ กฎ ระเบียบ หรือวิธีปฏิบัติใด ที่มีผลให้เกิดการปฏิบัติที่แตกต่างเพราะเหตุแห่งเพศสภาพที่ได้รับรองตามพระราชบัญญัตินี้และไม่ถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม

หมวด ๗

บทกำหนดโทษ

มาตรา ๒๓ ผู้ใดกระทำการฝ่าฝืนมาตรา ๑๓ วรรคหนึ่ง และวรรคสอง ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หกเดือนถึงสิบปี และปรับตั้งแต่หนึ่งหมื่นบาทถึงสองแสนบาท

บทเฉพาะกาล

มาตรา ๒๔ ให้หน่วยงานของรัฐที่รับผิดชอบการประเมินผลสัมฤทธิ์ตามกฎหมายว่าด้วยหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย ดำเนินการทบทวนกฎหมายในความรับผิดชอบที่กำหนดสิทธิ หน้าที่ และสถานะทางกฎหมาย หรือเรื่องอื่นใดที่เกี่ยวข้องกับเพศเพื่อรองรับสิทธิ หน้าที่ สถานะทางกฎหมายหรือเรื่องอื่นใดที่เกี่ยวข้องกับการรับรองอัตลักษณ์ทางเพศสภาพตามพระราชบัญญัตินี้ โดยพิจารณาให้เหมาะสม

ให้หน่วยงานของรัฐที่ดำเนินการทบทวนตามวรรคหนึ่ง เสนอผลการทบทวนพร้อมทั้ง
ร่างกฎหมายในกรณีที่มีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมาย ต่อคณะรัฐมนตรีภายในหนึ่งร้อยแปดสิบวันนับแต่วันที่
พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ หากไม่สามารถดำเนินการได้ให้รายงานเหตุผลที่ไม่อาจดำเนินการได้
ต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อทราบ

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

.....

นายกรัฐมนตรี